

Nacionalsocijalizam i žrtve II. (14)

U povijesni prikazivanji se rado naglasuje da su i Hrvati u aprilu 1938. ljeta većinski glasovali za Hitlera. No na! – kako bi mogli bili drugačije. Znamo vrlo dobro kako nastanu takova glasovanja. Rastriznjenje je slijedilo na peti. I ovde je Katoličanska crikva bila prva, krajem maja je potribovala održanje hrvatskoga vjeronauka u hrvatskom jeziku. Državni i pruski ministar za unutrašnje posle iz Berlina je potribovao od namjesnika u Austriji, da za laglje rješavanje pitanj s manjinami (*nichtdeutschen Volksgruppen*) i ujedničavanje (*gleichsaltunge*) s manjinami u Reichu postavu tzv. Volkstumsstelle u Željeznu. U naredbi su točno opisani zadatki na ke se mora paziti: 1) Promatranje (zapravo observacija) svega što se događa u krugi manjin; 2) Planiranje zahadjanja s manjinami; 3) Savjetovanje u svi pitanji s manjinami; 4) Izvješćaj o svemu na poglavarstvo i ministarstvo u Beču i Berlinu.

Moramo priznati da je institucija donesla i nešto prednosti za hrvatsku manjinu tako, da se manjinska pitanja nisu podilila na urede podiljenoga Gradišća na Beč i Graz. Na početku je agirala vrlo oprežno i redovito slala izvješćaje na dotične urede, ke je zemaljska vlada počela već izdavati za unutrašnju upravu Zemaljske vlade 1936. (do 1942.). To su bili prijevodi u izvatkli iz HN, kalendarov i madjarskih novin. Ali medtim je uprava počela svojom politikom, premješćivanjem učiteljev iz hrvatskih škol i namješćenjem učiteljev čisto nimškoga jezika, ukinućem i ograničenjem djelovanja inšpektora za hrvatski jezik Rudolfa Klaudusa, preuzimanje seoskih uprav od vlade odibranih ljudi. Tako je jur u novembru 1938. lj, rekao Tobias Portschy: *...etwa in 10 Jahren*

nicht 42.000 sondern 25.000-30.000 volksbewußte Kroaten hätten... a još i 1943. ljeta pišu „*natürliche Umvolkung*“ als vor-dringliche Aufgabe im Burgenland...

Prilično friško i grubo je bilo rastriznjenje jur u ljetu 1938. Osebito bolno je bilo kada su pred školskim ljetom 1938./39. pitali u 35 općin za podučavni jezik, kade su se naše općine odlučile 75% čisto nimški, 22% nimški s predmetom hrvatski i samo 8% za hrvatski jezik, med njimi i Nova Gora. Koncentracijom na je-

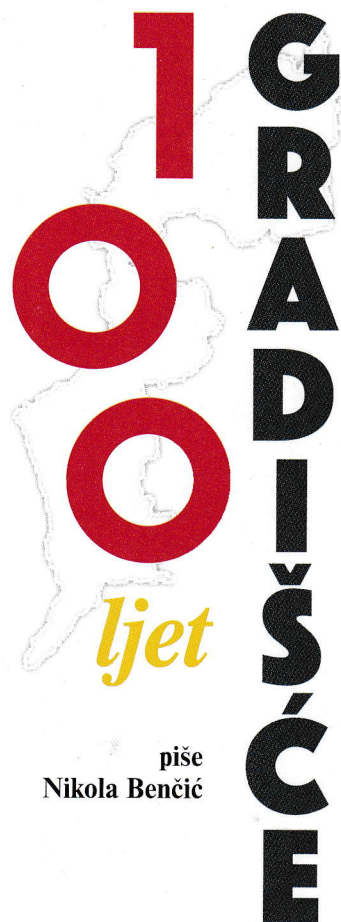
Najzanimljivije i neobično je da je Volkstumsstelle morala braniti Hrvate i Ugre od takovoga nakanjenja s argumenti: 1) zajednička životna sudbina od nekoliko sto ljet; 2) da je med gradišćanskimi Hrvati puno ilegalnih nacionalsocijalistov; 3) da su Hrvati 1938. ljeta pretežno glasovali za Hitlera; 4) da bi bilo teško izlučiti iz aktivnih frontov na istoku i zapadu Hrvate iz bojnih linijov; 5) da su Hrvati u svojoj krvi u ovom prostoru jako pomišani s Nimci i drugimi; 5) da je čuda ljudi,

zik, škole, vjeru i narodnost je u prvom redu HKD (pozivom pristupu u društvo) i Crikva (pasivnim otporom, molitva i pobožnosti u hrvatskom jeziku) počela mobilizirati hrvatski narod. A 28. aprila 1939. je HKD uputilo „memorandum“ ministarstvu Reicha na ko je ministarstvo iz Berlina odgovorilo vrlo negativno sredinom novembra istoga ljeta: *...es könne nicht Aufgabe des Staates sein, dafür Sorge zu tragen, daß immer die notwendige Anzahl kroatischer Intelligenzler zur Betreuung der Volksgruppe vorhanden sei...*, med njimi i formulacija *...aufs schärfste abgelehnt...* itd., itd. Osobiti nemir u narodu je prouzrokovala podmučkoma propaganda o prese-ljenju, izmjeni,... s čim se i po Drugom svitskom boju većrat strašio naš narod.

familijov u hrvatski seli s nimškimi obiteljski imeni; 6) Hrvati su potomki Gotov, ada germanskoga plemena i sl.

Od 1942. ljeta imamo i novi aspekt, ar s bojišćem na jugoslav(en)skom teritoriju su Hrvati nastali vridan element kot tumači u vojski (ali znamo za Hrvate kot tumače i na ruskom frontu). Čuda svega bi se moralo, moglo nabrojiti o čemu bi se moralo govoriti u vezi s nacionalsocijalizmom i Drugom svitskom boju npr. gradišćanski Hrvati (GH) u španjolski brigadi, GH med partizani, GH u SSR-u, logori, gulagi, GH u nimški KZ-i (znamo i za prikaze iz novin, kalendarov i rukopisnih dnevnikov, za ke bi bilo dobro da bi se ki brigio za nje prlje nego što se izgubu u pozabljenosti i rasprašu u povijesni vjetri).

piše
Nikola Benčić

Svakako se posebnom pažnjom i točnošću mora objelati aktivan i pasivan otpor gradišćanskohrvatskoga naroda (vidi Klucsarics u »*Widerstand und Verfolgung...*« (str. 342), o HKD i Crikvi se je jur nešto reklo, puno manje je *... vereinzelt erwachte auch der aktive Widerstand, in den meisten Fällen reagierten die Kroaten jedoch mit passiver Resignation...* (stoljetna vrimena su je naučila na to!). Jur spomenuta dokumentacija o otporu od 1934. do 1945. ima u svojem popisu oko 535 imen, med njimi kot najpoznatija: Vili Gregorich, Johann Kovacsich, Stefan Kuzmich, Matthias Semeliker, Johann Szoldatits,... od zgora spomenutoga broja imamo prik 70 imen iz hrvatskih sel.

Ali ne spominju se: Ana Horvath, Hanna Sturm, Franz Schreiber,... i mnogo drugi, ki su u *Kalendaru GRADIŠĆE* 1946. lj. pod naslovom „*Naši borci i mučenici*“ (38-43) i „*Kako su prešla naša sela kroz boj*“ (44-46), sela i ljudi su imenovani, ka lista do danas nije potpuna (da spomenemo ➔

Klimaprojekt: Pandrof gre! Idemo piše!

Dica OS Pandrof s dovezionim tablicami

Foto: Stefan Bunyai

SC Frakanava premišljava o budućnosti

FRAKANAVA – Nogometno društvo Frakanava će mo- rebit ipak sudjelovati u dojd- čem prvenstvu. Odbor kluba se je pri svojoj sjednici pro- dući petak, 7. maja ujedinao, da će pod određenim uvjeti revidirati svoj zaključak od pred desetimi dani.

Uglavnom zbog manjkanja domaćih igračev SC Frakana- va premišljava prestati, je re- kao predsjednik, Helmut Hedl. Frakanavsko nogometno dru- štvo igra u 1. razredu sredina.

Izlaz iz teške situacije bi mo- gla doprijeti jedna promjena pravil Gradišćanskoga nogo- metnoga saveza, je rekao Seba- stian Dorner, kapetan fraka- navskih nogometašev za Hrvat- sku redakciju ORF-a Gradišće. U slučaju, da bi Savez otpovi- dao obavezu za rezervnu mom- čad, bi se Frakanavci igrali da- lje, je rekao Dorner.

SC Frakanava ima devet ig- račev iz Madjarske i samo dva seoske. Kako je rekao Seba- stian Dorner je problem u tom, da se par Frakanavcev igra u višoj ligi, drugi su u Beču i zbog toga su samo dva igrača ostali, ki se redovito igraju u prvoj momčadi Frakanave. Kod na- raštaja imaju isto problem, ar imaju premalo dičakov u toj sta- rosti a i perspektive nije. (ur.)

Skupni cilj nam je: zdravije živiti, imati već veselja na vanjskom svakidanjem gibanju i manje opterećivati našu okolicu. Početak nam je bio 5. oktobar. Dica su mogla

birati točke u tom, da su ili išla od doma ili od drugoga početnoga mjesta u školu. Svaki razred ima svoj pojedini pasoš, kade se notiraju točke školarov istoga razreda.

„Od jesenskoga i zimskoga vrimena se mi ne dajemo naj- zat držati, jer nije čemernoga vrimena, samo čemerne i ne- odgovarajuće opravde! Puni smo zaufanja, da će početna motivacija nastati sve razum- ljiva! Veselimo se, da more- mo sada po drugom lockdownu opet nastaviti naticanje!“, su jednoglasno oduševljeni zapra- vo svi sudioniki pri ovom vanj- skom gibanju. (Štefan Bunyai)

PANDROF – Gibanje u friškom zraku podupira dobar i zdrav razvitak dice, ju jača u sigurnom ponašanju u prometu i olakša prometnu problematiku pred školom.

➔ iznimno samo ime Katha- rina Sasso, rođena Smudić iz sridnjogradišćanskoga Šuše- va). A imamo i mnogo drugih zviranjkov, spominjanja, „oral history“ i zamučanoga,...

Ovde mi se čini, da bi sva- ko selo moralo obdjelati to tužno poglavlje podrobnije i istinitije, da toga do danas neće imati Klucsarits pravo kad veli: *Zum einen mag es am verständlichen Materialmangel liegen, zum anderen sicherlich auch an der politischen Brisanz des Themas, die gerade heute weit über wissenschaftlich histo- rische Forschung hinausgeht.* (342), a to je pisano 1979. lje- ta, od onda se je čuda svega dogodilo. Ali to nam čisto ništ neće pomoći u tzv. jako proširenoj izreki sadašnjosti: „Be- wältigung der Vergangenheit“ = svladanje prošlosti, črnih fle- kov naše povijesti. □

